

Uczeń potrafi:

W zakresie odbioru tekstów kultury

1. rozpoznać różne rodzaje znaków w prezentowanych wytworach kultury; rozpoznać, co jest, a co nie jest systemem znaków; wskazać w przedstawionym materiale (na obrazie, rycinie, w tekście, fragmencie filmu) znaki różnego rodzaju,
2. wskazać w tekście określone formy fleksyjne i połączenia wyrazowe: rozpoznać formy fleksyjne wyrazów różnych części mowy, rozpoznać i nazwać podstawowe związki składniowe,
3. rozpoznać wieloznaczność słowa i odróżnić ją od homonimiczności form; pokazać poprawne i manipulacyjne posługiwanie się wyrazami wieloznacznymi,
4. wyróżnić w tekście związki frazeologiczne i odczytać ich znaczenia,
5. odczytać dosłowne i metaforyczne znaczenia wyrazów,
6. odróżnić tekst językowo poprawny od niepoprawnego,
7. wskazać istotne cechy języka mówionego i pisanego oraz rozpoznać (według określonych cech), czy dany tekst jest mówiony, czy pisany,
8. wskazać i rozpoznać w tekście elementy gwar terytorialnych, zawodowych i środowiskowych,
9. wskazać podstawowe cechy językowe poszczególnych stylów; rozpoznać (według określonych cech), w jakim stylu pisany jest wskazany fragment,
10. wskazać w tekście stylizację; rozpoznać typ stylizacji,
11. odróżnić intencje aktu mowy, np. rozkaz od prośby, pytanie od stwierdzenia; wydobyć ukryte cechy aktu mowy; dostrzec ironię, sarkazm, prowokację w tekście wypowiedzi,
12. rozpoznać funkcje określonych tekstów i wskazać środki językowe służące tym funkcjom,
13. rozpoznać w tekście językowe środki perswazji i manipulacji: odróżnić środki etyczne od nieetycznych, szczerłość od nieszczerłości wypowiedzi, pokazać określone środki perswazji językowej, wskazać tekst zawierający manipulację językową, odróżnić zdania o faktach od zdań będących interpretacją faktów,
14. we współczesnej polszczyźnie wskazać ślady procesów dawnych; wskazać typy zmian znaczeniowych w wyrazach, np. uabstrakcyjnienie, uogólnienie, zmiana nacechowania,
15. rozpoznać w tekście wyrazy zapożyczone i podać ich polskie odpowiedniki,
16. wskazać konsekwencje nadmiernego zapożyczania do współczesnej polszczyzny elementów angloamerykańskich,

W tekstach publicystycznych i popularnonaukowych:

1. odczytać sens fragmentów (zdań, grupy zdań, akapitu),
2. wyodrębnić tezę (główną myśl) całego tekstu, wykorzystane w nim argumenty i sformułowane wnioski,
3. rozpoznać zasadę kompozycyjną tekstu i jej funkcję,
4. rozpoznać i określić typ nadawcy i typ adresata tekstu,
5. nazwać funkcję tekstu,
6. rozpoznać charakterystyczne cechy stylu i języka tekstu, nazwać środki językowe i ich funkcję w tekście,
7. rozpoznać cechy gatunkowe tekstu,
8. odtworzyć informacje sformułowane wprost, przetworzyć informacje, np. porządkować i hierarchizować, stosować do rozwiązania problemu, wskazać przyczyny i skutki, oddzielić informacje od opinii,

W tekstach literackich:

1. rozpoznać tematy, wątki, motywy,
2. rozpoznać nadawcę i odbiorcę oraz bohatera i sposoby jego kreowania w utworze,
3. określić podstawowe wyznaczniki poetyki utworu (z zakresu wersyfikacji, stylistyki, kompozycji, genologii),
4. odczytać treści dosłowne i ukryte utworu,
5. wykorzystać w odczytaniu sensu utworu miejsca znaczące (tytuł, puentę, kompozycję, słowa-klucze),
6. rozpoznać w tekście językowe środki artystycznego wyrazu,
7. dostrzegać najistotniejsze zagadnienia utworu, stawiać hipotezy, problematyzować odczytanie tekstu,
8. wskazać różnice między fikcją literacką i prawdą historyczną,
9. rozpoznać aluzje literackie, znaki i symbole kulturowe, np. biblijne, antyczne, romantyczne,
10. wskazać podstawowe konteksty utworów i wykorzystać je w interpretacji,

11. rozpoznać przybliżony czas powstania utworu,
12. rozpoznać konwencję literacką utworu,
13. rozpoznać styl utworu, np. wiersza renesansowego, barokowego, klasycystycznego, romantycznego,
14. rozpoznać cechy gatunkowe analizowanego utworu,
15. rozpoznać parafrazę, parodię, trawestację,
16. dostrzec cechy wspólne i różne wskazanych utworów,
17. dostrzec związki między utworem literackim i innymi dziełami sztuki,
18. dostrzec w utworze wartości charakterystyczne dla epoki,
19. rozpoznać powiązania utworów z historią Polski i Europy (tradycją narodową, europejską),
20. dostrzec etyczne i estetyczne wartości utworu literackiego,
21. dostrzec wartości uniwersalne i narodowe,
22. rozpoznać funkcję utworu, np. dydaktyczną, kompensacyjną, formacyjną,
23. odróżnić osobiste sądy związane z odbiorem utworu od sądów utrwalonych w tradycji.

Ponadto na poziomie rozszerzonym:

1. rozpoznać funkcję występujących w utworze tematów, toposów, motywów,
2. wskazać funkcję (ideową i kompozycyjną) aluzji literackiej, znaku kulturowego np. biblijnego, antycznego,
3. wskazać związki między różnymi warstwami utworu,
4. podporządkować odczytanie utworu wybranej metodologii,
5. dostrzec związki utworu literackiego z kulturą i filozofią epoki,
6. rozpoznać znaki tradycji, np. judaistycznej, antycznej, chrześcijańskiej, staropolskiej,
7. wskazać tradycję literacką,
8. dostrzec przemiany gatunku literackiego,
9. wskazać środki językowe, decydujące o swoistości wypowiedzi indywidualnej,
10. rozpoznać charakterystyczne dla danej epoki cechy języka i stylu czytanych utworów,
11. dostrzec strukturę artystyczną utworu,
12. rozpoznać podstawowe wyróżniki kodu innych niż literackie dziedzin sztuki - w zakresie niezbędnym do odbioru dzieł, np. plastycznych, teatralnych, filmowych.